



**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I GÖTEBORG**

Avd. 3

DOM
2017-03-20
Meddelad i Göteborg

Mål nr
7705-16

KLAGANDE

Donia Sharif, 020915-9268

Ställföreträdare:

Pakshan Asad

Kheder Sharif

Bolerovägen 3

424 54 Angered

Ombud: Mohammed Mohammed

c/o Hadicare

Box 17 607

200 10 Malmö

MOTPART

Stadsdelsnämnden Angered i Göteborgs kommun

Box 34

424 21 Angered

ÖVERKLAGAT BESLUT

Stadsdelsnämnden Angered i Göteborgs kommun beslut den 14 juni 2016

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten förklarar – med ändring av de överklagade beslutet – att Donia Sharif har rätt till personlig assistans gällande kommunikationsträning med 15 minuter per vecka och för tillsyn all vaken tid med fulla timmar i enlighet med domskälen. Målet återförvisas till nämnden för de åtgärder domen medför.

Dok.Id 464353

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 53197 400 15 Göteborg	Sten Sturegatan 14	031 - 732 70 00 E-post: forvaltningsrattenigoteborg@dom.se www.forvaltningsrattenigoteborg.domstol.se	031 - 711 78 59	måndag–fredag 08:00-16:00

BAKGRUND

Stadsdelsnämnden Angered i Göteborgs kommun (nämnden) beviljade genom det överklagade beslutet Donia Sharif personlig assistans enligt 9 § 2 LSS med totalt 53 timmar och 38 minuter per vecka. Nämnden beviljade samtidigt Donia Sharif korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt 9 § 6 LSS i en omfattning om 25 dygn per år.

YRKANDEN M.M.

Donia Sharif yrkar att förvaltningsrätten ändrar nämndens beslut och beviljar henne personlig assistans i ansökt omfattning. Hon anför i huvudsak följande. Hon har ett större hjälpbehov än vad som kommit fram i beslutet. Tid för tandborstning har beviljats med 10 minuter vid två tillfällen per dag. Enligt intyg från tandläkare Alice Billman kan det vara mycket svårt och tidskrävande att borsta tänderna på ett autistiskt barn. Yrkad tid om 15 minuter per tandborstningstillfälle är därför rimligt. Tandläkaren har vidare rekommenderat att hon ska tugga 6 Fluorette tuggummi per dag och hon behöver någon som hjälper henne att öppna paketet och se till att hon inte spottar ut eller sväljer tuggummit. Hon bör därför beviljas tid i enlighet med sitt yrkande ($6 \text{ minuter} \times 6 \text{ ggr/dag} \times 7 \text{ dagar} = 252 \text{ minuter per vecka}$) då det är en del av hennes vardagliga behov. Det krävs vidare minst ca 10 minuter för blöjbyte då hon är stor till växten och lider av fetma. Den yrkade tiden är därför rimligare. Anledningen till att hon är i behov av tillsyn, som ett grundläggande behov, är att hon har ett aggressivt beteende och även har kommunikationsproblem. Det behövs därför någon med ingående kunskap om henne. I annat fall ska tillsynen anses som ett övrigt behov. Nämnden har beviljat henne tillsyn som ett övrigt behov under en tredjedel av den vakna tiden då hon inte är i skolan. Detta förutsätter att man kan planera in när det är ofarligt att lämna henne ensam och att man kan begränsa hennes

rörelsefrihet vilket inte är möjligt. Hon kan vidare inte kommunicera och har behov av hjälp med interaktion med andra för att kunna göra sig förstådd och inte hamna i trångmål. Enligt utlåtande från logoped är hennes kommunikationsförmåga låg även i förhållande till hennes ålder och diagnoser. Det framgår även av bedömningen att man behöver känna henne väl för att kunna förstå henne. Hon ska därför beviljas personlig assistans för kommunikationsträning och för att kommunicera med andra i enlighet med yrkandet. Hon har beviljats 60 minuter för läkarbesök. Normalt tar sig en 14-åring till läkarbesöken självständigt. Hon bör därför beviljas personlig assistans för hela behovet eller med 180 minuter per vecka. Det framgår av det överklagade beslutet att hon är på helgläger varannan helg 24 timmar, utan några avbrott under året, vilket skulle innebära att man räknar det till ca 25 tillfällen. Uträkningen blir dock felaktig då hon inte är på helgläger mellan vecka 23 – 34. Med beaktande av detta ska ett avdrag om 6 tillfällen per år göras i uträkningen. – Hon bifogar intyg och journalblad från leg. logoped Anna Mäki den 11 juli 2016 och den 23 juni 2016, från tandläkare Alice Billman den 21 april 2016, från leg. logoped Linda Norén den 6 april 2016 och från leg. läkaren Lars Knaapi den 22 januari 2016.

Nämnden anser att Donia Sharif ska beviljas ytterligare tid för kommunikationsträning med 15 minuter per dag med anledning av intyg den 11 juli 2016 från leg. logoped Anna Mäki som Donia Sharif bifogat. Intygen från Anna Mäki visar att Donia Sharif bara förstår enklare kommunikation och att 15 minuter per dag anses vara en rimlig tid då inga intyg inkommit med en exakt tidsangivelse. Överklagandet bör i övrigt avslås då Donia Sharif är beviljad korttidsvistelse med 25 dygn per år.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Tillämpliga bestämmelser

Personer som anges i 1 § LSS har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1–9 samma lag, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor (7 § LSS).

Insatserna för särskilt stöd och service är bl.a. biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans (9 § 2 LSS).

Med personlig assistans enligt 9 § 2 LSS avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt (9 a § LSS).

Utredningen i målet

Enligt läkarutlåtande den 22 januari 2016 av leg. läkaren Lars Knaapi på Habiliteringen Hisingen, barn och ungdom, har Donia Sharif diagnoserna medelsvår psykisk utvecklingsstörning, autistiskt syndrom, epilepsi, ADHD och fetma. Donia Sharif har inga mediciner mot epilepsi då medicinering mot detta inte har kunnat fullföljas, på grund av biverkningar. Enligt läkarutlåtandet behöver Donia Sharif ha saker att göra hela tiden för annars blir hon orolig och brister i impulskontrollen.

Vid hembesök den 30 mars 2016 anfördes att Donia Sharif har blivit äldre och att hennes behov har förändrats, varför hon ansöker om en utökning av assistansen. Hon är sedan tidigare beviljad personlig assistans i en omfattning av 47,54 timmar per vecka och korttidsvistelse under 25 dygn per år.

Enligt uppgift från Donia Sharifs lärare den 20 maj 2016 framgår bl.a. att Donia Sharif pratar ganska bra själv, men att hon inte gärna pratar om det är mycket folk omkring henne. Vidare anger läraren att Donia Sharif vilar 30 minuter under skoldagen och att hon då ligger själv i ett angränsande rum. Det är enligt läraren svårt att se Donia Sharifs epileptiska anfall då de är små och kommer när hon är trött. Hon blir då stel och får en frånvarande blick och tröttheten finns där.

Av intyg den 21 april 2016 från tandläkare Alice Billman, vid Folktandvården i Angered, framgår bl.a. följande. På grund av sitt funktionshinder behöver Donia Sharif tilläggsprofylax för att förebygga karies och parodontit. Det extra förebyggande behandlingsbehovet utgörs av stöd till patient och föräldrar i egenvård; t.ex. rörande munhygien, kostfaktorer och annat som framkommer vid besöken. Det kan vara mycket svårt och tidskrävande att borsta tänderna noga på ett autistiskt barn som protesterar. Därför behöver Donia Sharif få professionell tandrengöring utförd på tandklinik. Det innebär att Donia Sharif behöver komma till kliniken i förebyggande behandling hos profylaxtandsköterska en gång per månad. Varje besök tar cirka en timme. Därutöver kallas hon till tandläkare en gång per år. Varje besök hos tandläkare tar cirka 30 minuter. Föräldrarna uppger att tandborstningen tar minst 15 minuter varje gång. Tänderna bör borstas både morgon och kväll med den på recept ordinerade specialtandkrämen. Donia Sharif är också ordinerad att tugga sex stycken Fluorette tuggummi jämt fördelade över dagen.

Av intyg den 11 juli 2016 av leg. logopeden Anna Mäki framgår bl.a. följande. Donia Sharif har mycket stora kommunikationssvårigheter både när det gäller att uttrycka sig och att förstå. Hennes språk- och kommunikationsförmågor är låga även i förhållande till vad man kan förvänta sig utifrån hennes ålder och diagnoser. Donia Sharif är i behov av ständigt vuxenstöd i alla situationer där hon ska kommunicera med någon och behöver hela tiden

en vuxen som ”tolkar” både för att hon ska kunna uttrycka sig och för att hon ska kunna förstå. Den vuxna som hjälper henne behöver känna henne väl personligen – vara väl insatt i både vem hon är och hennes sätt att kommunicera. Den vuxna behöver ha tid för att t.ex. kunna tillverka bilder att använda som kommunikationsstöd. Förutom det kommunikationsstöd Donia Sharif behöver hela tiden i sin vardag har hon blivit erbjuden material för att träna kommunikation och språk hemma. Om sådan språk- och kommunikationsträning ska ha effekt behöver den göras varje dag, lämpligtvis som en träningsstund om cirka 30 minuter per dag.

Förvaltningsrättens bedömning

Nämnden har beviljat Donia Sharif personlig assistans med totalt 53 timmar och 38 minuter per vecka, varav grundläggande behov 20 timmar och 9 minuter per vecka och övriga behov 33 timmar och 29 minuter.

Nämnden har bedömt att Donia Sharifs hjälpbehov avseende grundläggande behov är personlig hygien med 18 timmar och 13 minuter per vecka och på-/avklädning med 1 timma och 56 minuter per vecka. Nämnden har vidare bedömt att Donia Sharifs hjälpbehov avseende övriga behov är måltider med 2 timmar och 25 minuter per vecka, tillsyn med 17 timmar och 10 minuter per vecka, träning styrka/balans med 3 timmar och 30 minuter, ytterkläder med 1 timme och 24 minuter, läkarbesök + resor med 1 timma per vecka, tandläkarbesök med 16 minuter per vecka, medicin 14 minuter per vecka och fritidsaktiviteter med 7 timmar och 30 minuter per vecka.

Frågan i målet är om Donia Sharif, för att vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor, har rätt till ytterligare personlig assistans i följande avseenden.

Tandvård

Nämnden har bedömt att Donia Sharifs grundläggande hjälpbehov avseende tandvård är 10 minuter per gång vid två tillfällen per dag mot yrkade 15

minuter per gång. Tid för tandborstning med 10 minuter per gång har bedömts vara skälig tid för det aktiva momentet då Donia Sharif ibland är svårmotiverad. Tid för användning av Fluorette tuggummi vid sex tillfällen per dag har godtagits av nämnden vid två tillfällen per dag efter tandborstning och ingår i tiden som beviljats för tandvård. Det övriga behovet med ytterligare fyra tillfällen för Fluorette tuggummi anser nämnden kunna ingå i den tid som beviljats för andra behov under dagen, där assistenten är närvarande. Donia Sharif anser att den yrkade tidsåtgången om 15 minuter per tandborstningstillfälle är rimligt med beaktande av att tandläkare Alice Billman i intyg den 21 april 2016 anser att det kan vara mycket svårt och tidskrävande att borsta tänderna på ett autistiskt barn. Donia Sharif yrkar även att hon ska beviljas ytterligare tid för användning av Fluorette tuggummi under sex minuter vid sex tillfällen per dag. Även med beaktande av vad Donia Sharif uppger om rimlig tidsåtgång vid tandborstning och att hon enligt intyg är ordinerad att tugga sex stycken Fluorette tuggummi jämfört fördelade över dagen gör förvaltningsrätten samma bedömning som nämnden. Donia Sharif är härigenom tillförsäkrad goda levnadsvillkor och överklagandet ska därför avslås i denna del.

Blöjbyte

Donia Sharif har yrkat tid för blöjbyte med 10 minuter per gång vid 13 tillfällen (åtta dagtid och fem nattetid). Därutöver har hon även yrkat tid för blöjbyte vid två tillfällen per dag under helgerna när hon vilar. Nämnden har såsom ett grundläggande behov godtagit blöjbyte två gånger per natt med 5 minuter per tillfälle då Donia Sharif har epileptiska anfall i samband med vila och sömn. Nämnden anför att det inte kommit in några intyg som styrker det behov som yrkats. Donia Sharif har även beviljats hjälp med blöjbyte vid två tillfällen per dag á fem minuter per tillfälle, både skoldag och lovdag, samt även ett extra blöjbyte vid ett tillfälle per lovdag efter vila. Nämnden har vidare gjort avdrag för tid då Donia Sharif är på korttidsvistelse under 25 dagar per år. Donia Sharif anser att tio minuter per tillfälle är

rimligt med hänsyn tagen till att hon bl.a. är stor till växten som gör det svårt att byta på henne vid minsta rörelse. Vidare har Donia Sharif anført att uträkningen blir felaktig då hon inte är på helgläger mellan vecka 23 – 34. Förvaltningsrätten bedömer att fem minuter per tillfälle vid blöjbyte får anses som rimlig tid och att avräkning ska göras för den tid per år som Donia Sharif är beviljad korttidsvistelse, dvs. 25 dagar per år. Donia Sharif är genom den beviljade insatsen tillförsäkrad goda levnadsvillkor. Överklagandet ska därför avslås även i denna del.

Kommunikation och kommunikationsträning

Donia Sharif har yrkat tid för kommunikationsträning med 45 minuter per skoldag och (2 x 45 minuter) 90 minuter per lovdag. Nämnden har i det överklagade beslutet inte medgivit någon tid för kommunikationsträning då det inte kommit in något intyg beträffande detta behov. Nämnden anförde även att Donia Sharif, enligt hennes lärare, talar ganska bra när man är själv tillsammans med henne men att hon inte pratar om det är mycket folk omkring henne. Nämnden medger numera utifrån intyget den 11 juli 2016 att Donia Sharif ska beviljas tid för kommunikationsträning med 15 minuter per dag. Förvaltningsrätten konstaterar att Donia Sharifs funktionsnivå skiljer sig starkt från vad som är normalt för en person i samma ålder. Av intyget från logopeden framgår att Donia Sharif har bristande kommunikationsförmåga som medför att hon har mycket stora kommunikationssvårigheter både när det gäller att uttrycka sig och att förstå. Samtidigt framgår det av utredningen att skollärare bedömer att Donia Sharif pratar ganska bra själv, men att hon inte gärna pratar om det är mycket folk omkring henne. Enligt förvaltningsrättens mening visar inte utredningen i målet att Donia Sharifs behov av hjälp avseende kommunikation är av sådan karaktär att det krävs behov av kunskap om henne, funktionshindret och kommunikationssättet (se HFD 2010 ref. 17) för att det ska anses ingå i de grundläggande behoven. Däremot visar utredningen att Donia Sharif är i behov av kommunikationsträning vilket nämnden numera godtagit med 15 minuter per dag. Förvalt-

ningsrätten anser att den bedömning som nämnden gjort avseende tiden får anses som rimlig. Överklagandet i denna del ska således bifallas på så sätt att Donia Sharif är berättigad till ytterligare 15 minuter per vecka för kommunikationsträning.

Läkarbesök

Doria Sharif har yrkat tid för läkarbesök med 60 minuter i veckan samt tid för färdtjänstresor till och från läkarbesöken med 120 minuter i veckan, totalt 180 minuter per vecka. Nämnden har bedömt att sjukvårdsbesöken är utöver det normala och beviljar viss tid för detta. Tid för läkarbesök, sjukgymnastik, tandläkare samt övriga besök i sjukvården har beviljats med 60 minuter per vecka. I detta ingår även resorna till och från vården då de flesta vårdkontakterna utförs i Angereds centrum, som ligger 1,55 kilometer från Donia Sharifs bostad. Donia Sharif anför att en 14-åring normalt tar sig till läkarbesöken självständigt och att hon bör beviljas personlig assistans för hela behovet eller med 180 minuter per vecka. Förvaltningsrätten finner att Donia Sharif är tillförsäkrad goda levnadsvillkor avseende beviljad tid för läkarbesök med 60 minuter per vecka då inte annat framkommit än att de flesta besöken sker i hennes närområde.

Tillsyn

Donia Sharif har ansökt om tillsyn all vaken tid och nämnden har bedömt att det inte krävs ingående kunskaper om Donia Sharif och hennes funktionsnedsättning för att tillgodose hennes hjälpbehov i form av tillsyn. Tid har därför inte beviljats såsom ett grundläggande behov utan har i stället bedömts som ett övrigt behov. Nämnden bedömer det rimligt att Donia Sharif bör ha viss tillsyn för att få vardagen att fungera. Hon har epilepsi, behöver begränsas i sitt matintag, kan rymma och behöver aktiveras för att må bra. Nämnden anför att det inte kommit in något intyg som styrker behovet av aktiv tillsyn i den omfattning som yrkas. Skolpersonalen uppger att Donia Sharif kan få ett mindre anfall när hon är trött och att hon då blir stel och får

en frånvarande blick. Utifrån utredningen gör nämnden bedömningen att Donia Sharif inte behöver aktiv tillsyn all vaken tid och att visst behov av tillsynen inomhus skulle kunna förebyggas med hjälp av bostadsanpassning. Enligt uppgift från lärare sover Donia Sharif i 30 minuter under skoldagen och då ligger hon själv i ett angränsande rum. Hon bedöms vara i behov av tillsyn med 20 minuter per timma under all vaken tid då hon bedöms kunna lämnas själv i ett rum under en kortare tid.

Vad gäller tillsyn ingår detta endast i de grundläggande behoven om det är fråga om sådan aktiv tillsyn som närmast har karaktären av övervakning. Då sådan tillsyn i praxis har ansetts föreligga har det främst varit fråga om personer som fått utbrott med fysiskt våld mot sig själva eller andra och utbrotten dessutom på grund av stora kommunikationsproblem kräver ingående kunskaper om personen för att kunna avleda (se t.ex. RÅ 1997 ref. 23 I och RÅ 2010 ref. 17). Med hänsyn till vad som har kommit fram i målet angående Donia Sharif anser förvaltningsrätten att det inte kan anses vara tillräckligt för att hon ska ha grundläggande behov av sådan tillsyn.

Däremot, på sätt nämnden godtagit, framgår det av utredningen att Donia Sharif mot bakgrund av att hon har epilepsi och behöver begränsas i sitt matintag samt kan rymma och behöver aktiveras för att må bra, har ett tillsynsbehov all vaken tid som är att hänföra till hennes övriga behov. Nämnden har godtagit detta tillsynsbehov genom att bevilja personlig assistans under 20 minuter per hel timma. Avseende beräkningen av tillsyn som sådant annat personligt behov som berättigar till personlig assistans enligt 9 a § andra stycket LSS ska personlig assistans beviljas med fulla timmar för tillsyn under dagtid (jfr Kammarrättens i Jönköping dom i mål nr 702-15). Nämndens beräkning av tid för tillsyn är därför fel och ska ändras. Donia Sharif har därför rätt till personlig assistent för den tillsynen till den del behovet inte tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom andra beviljade samhällsin-satser. Det ankommer på nämnden att fastställa det tillkommande behovet för personlig assistans avseende tillsyn som förvaltningsrättens dom inne-

bär. Målet återförvisas därför till nämnden för de återgärder som denna dom innebär.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV 3109/1B)

Carina Gester
Förvaltningsrättsassessor

I avgörandet har även nämndemännen Karen Andersson, Kenneth Gustavsson och Marcus Lühje deltagit.



HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.